

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Kieltä ja viestintää opiskellaan yhä enemmän verkossa ammatillisella toisella asteella

Pohjoiskarjalainen eRiveria on keskittynyt kehittämään ja tarjoamaan yhteisten aineiden verkko-opintoja ammatillisella toisella asteella. Äidinkielen opettaja ja kieltenopettaja kertovat, miten viestintä muuttuu, kun opiskelijat ovat luokkatilan sijaan verkossa. Esimerkiksi tehtävänantojen yksiselitteisyyteen ja palautteiden sanavalintoihin on kiinnitettävä verkko-opinnoissa enemmän huomiota kuin kontaktiopetuksessa. Opiskelijat tulevat tutuiksi ja kommunikointi onnistuu verkossakin, vaikkei reaaliaikaista vuorovaikutusta opettajan ja opiskelijan välillä ole opintojen aikana välttämättä lainkaan.

Julkaistu: 13. helmikuuta 2019 | Kirjoittanut: Kaisa Jänis

Riverian (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä) toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella yhteisiä aineita kontaktiopetuksessa tai verkossa oman valintansa mukaan. Olen itse työskennellyt ammatillisen äidinkielen opettajana noin kymmenen vuotta, josta viimeiset puolitoista vuotta kokoaikaisena verkko-opettajana eRiveriassa. eRiveria on Riverian verkko-oppimisen erikoisyksikkö, jolla on myös asiakasoppilaitoksia (muuta toisen asteen koulutuksen järjestäjiä) eri puolilla Suomea. Haastatteleman Mervi Timonen on työskennellyt vuodesta 2006 kieltenopettajana Riveriassa, ja osa hänen työstään on verkko-opetusta eRiveriassa. Verkko-opettajan työhön kuuluu sekä verkko-opintojen käsikirjoittaminen että verkko-opetus, joka meidän kohdallamme koostuu pitkälti opiskelijoiden palauttamien verkkotehtävien arvioinnista ja palautteiden laatimisesta niihin.

eRiverian toiminnan voidaan katsoa alkaneen Pohjois-Karjalan Verkko-opisto -hankkeesta vuonna 2009. Jo tuolloin puhuttiin digitalisaation tarpeesta opetuksessa siitä näkökulmasta, että opiskelijoiden on hallittava sähköiset ympäristöt niin opiskelussa kuin työelämässä. Verkko-opintojen etuna nähtiin ennen kaikkea niiden joustavuus: aikaan ja paikkaan sitomattomuus turvasi laajan valinnaisaineiden tarjonnan myös niissä pienissä yksiköissä, joissa päätoimisille opettajille ei olisi riittänyt tunteja ja sivutoimisia olisi ollut vaikea saada. Lisäksi on ollut jatkuva tarve löytää opiskelumutoja, jotka mahdollistavat opintojen suorittamisen työssäoppimisen yhteydessä. Ammatillisen koulutuksen reformin ja esimerkiksi opiskelijoiden yksilöllisten polkujen myötä uudenlaiset opetuksen tavat, kuten pajat ja verkko-opetus, ovat koko ajan

kasvattaneet suosiotaan. On todettava, että ne voivat olla kustannustehokkaampia toteuttaa kuin esimerkiksi pienille ryhmille järjestetty kontaktiopetus, mutta säästökeinoina niitä ei pidä pitää. Kuten Maarit Valo on todennut Professoriblogissa (<https://blogi.professoriliitto.fi/maarit-valo/verkko-opetus-ei-ole-saastokeino/>) 29.3.2016, ”Verkkokurssit ovat erinomainen opiskelutapa, mutta säästökeinoksi niistä ei ole.”

Tehtävänannot on muotoiltava huolellisesti

Siirtyminen luokkahuoneen livetilanteista verkon ei-reaaliaikaiseen viestintään on suurempi muutos kuin saattaa kuvitella. Kun kaikki tallentuu verkkoon, yksittäisille sanoille tulee paljon suurempi merkitys. Tähän toki vaikuttaa myös se, ettei toisen ilmeitä ja eleitä voi nähdä kuten luokassa. Asioiden muotoilua on harkittava tarkkaan, että viesti on yksiselitteinen. Käsikirjoitusvaiheessa tämä näkyy erityisesti tehtävänannoissa.

– Verkko-opinnoissa ohjeistukset on laadittava tosi tarkasti, jotta opiskelija voi tehtävät suuremmista vaikeuksista tehdä ja ettei tulisi väärinkäsityksiä. Toki lähiopetuksessakin ohjeistuksesta on huolehdittava, mutta siinä on helpompi välittömästi keskustella epäselvistä kohdista, kieltenopettaja Mervi Timonen kertoo.

Tarkka ohjeistus ei tarkoita pitkää ohjeistusta: ohje on mieluummin karsittava mahdollisimman lyhyeksi ja yksinkertaiseksi. Kärjitetysti voisi todeta, että mitä pitempi ohje on, sitä useammalla tavalla se voidaan ymmärtää väärin. Tehtävänannon on hyvä sisältää konkreettisia tavoitteita, kuten *Kerro kolme esimerkkiä*. Yhteen kysymykseen ei tule laittaa monta vastattavaa asiaa, vaan se kannattaa pilkkoa esimerkiksi vastauspohjalle. *Mikä on edeltävän tekstin aihe, tekstilaji ja näkökulma?* kannattaa siis purkaa kolmeksi eri kysymykseksi – muuten opiskelijalla jää todennäköisesti ainakin yksi kolmesta pyydetyistä huomaamatta.

Kommunikointi opiskelijoiden kanssa onnistuu myös verkossa

Aloittava verkko-opettaja saattaa pelätä, ettei enää opi tuntemaan lainkaan opiskelijoitaan.

– Luulin ensin, että verkko-opinnoissa jäädään kasvottomiksi koneiden uumeniin, mutta aika hyvin opettaja pystyy tutustumaan opiskelijan ajatuksiin tehtävien kautta, Mervi Timonen toteaa.

Tähän voi vaikuttaa paljon tehtävänannoilla, ja etenkin opettajan arvioimissa kysymyksissä on jo plagioinnin estämiseksi syytä käyttää henkilökohtaisia lisäyksiä, kuten *oman alasi kannalta*.

eRiverian verkko-opinnoissa on kahdenlaisia arvioitavia tehtäviä: automaattisesti koneen tarkastamia ja arvioimia sekä opettajan tarkastamia ja arvioimia. Automaattitarkisteisissa tehtävissä palautteet on ”ohjelmoitava” valmiiksi jo käsikirjoitusvaiheessa – niinpä opettajan itse kirjoittamissa palautteissa kannattaakin panostaa siihen, että palaute tuntuu opiskelijasta henkilökohtaiselta ja juuri hänen työstään annetulta.

– Palautteissa pitää olla ystävällinen ja kannustava, Timonen muistuttaa. Kuten ohjeistuksissa, myös tässä asiassa verkko-oppimisympäristö tuntuu olevan fyysistä luokkatilaa herkempi: palautteissakin sanavalintoihin on kiinnitettävä jatkuvasti huomiota, vaikka niissä voidaan toki mainita myös vastauksen puutteista tai täydennysehdotuksista.

Kaikki opiskelijan kanssa käyty viestintä lisää tuttuuden tunnetta samalla tavalla kuin kontaktiopetuksessakin.

– Verkko-opintojen arviointia aloittaessani askarrutti, kuinka kommunikointi onnistuu ja miten yhteys opiskelijoiden kanssa toimii verkon välityksellä. Sanoisin, että tähän mennessä yllättävän hyvin. Pidän kyllä kasvokkain kommunikointia tärkeänä kielten opiskelussa, mutta onneksi nykytekniikalla voidaan tehdä monenlaista verkossakin, Mervi Timonen iloitsee. Vieraiden kielten opinnoissa on muun muassa kuunteluita ja äänitystehtäviä ja äidinkielen opinnoissa lukuisia videoitavia tehtäviä.

Opettajan kasvojen tulee mielestäni olla opiskelijan nähtävissä verkko-opinnossa. Tähän riittää vaikka valokuva opettajan yhteystietojen vieressä. Näin opiskelijalle konkretisoituu, että opettaja on oikea yksittäinen ihminen, ei kuka tahansa vaihtuva tyyppi tai kone. Lisäksi on hyvä, jos jokin teoriaosio on opettajan videoima ja hän puhuu videolla itse. Myös opettajalle opiskelijan kuva ja videoimalla tai äänittämällä tehdyt tehtäväpalautukset ovat havainnollisia ja osaltaan ehkäisevät plagiointia.

Itse asiassa monen verkko-opiskelijan kanssa tulee kommunikoidua enemmän kuin sen luokassa istuneen hiljaisen opiskelijan. Useat opiskelijat näyttävän toimivan verkkoympäristössä rohkeammin kuin luokassa. Vaikka ”opiskeluryhmän” olemassaolo näkyy verkko-opinnoissakin, äidinkieleessä esimerkiksi keskustelualustatehtävissä ja vertaisarvioinneissa, harva muuttuu niissäkään ujomaksi. Ehkä tähän vaikuttaa se, että opiskelija saa pohtia ja muotoilla asiaa tarvitsemansa ajan, eikä häneltä odoteta niin nopeaa ja kerralla onnistuvaa reagointia kuin luokkatilanteissa. Verkko-opinnot myös edellyttävät jokaiselta aktiivista toimijuutta – jos joku sai luokassa opintokokonaisuuden läpi vain olemalla paikalla, verkossa se ei onnistu.

Äidinkieli, toinen kotimainen ja vieraat kielet kuuluvat ammatillisen toisen asteen tutkinnon osaan *Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen*. Tämä osa-alue on hallittava nykyään myös verkkoympäristössä niin yksityis- kuin työelämässä, joten kielten opiskelua nimenomaan verkossa voi luonnehtia jopa tarpeelliseksi. Mitä enemmän verkko-opetukseen tutustun, sitä enemmän uskon sen mahdollisuuksiin. Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen tutkinnon osassa ei ole mitään, mitä ei voisi verkossa opettaa, kunhan opettaja on oman oppiaineensa asiantuntija ja ottaa monipuolisesti verkko-oppimisympäristön työkaluja käyttöön.

Kaisa Jänis toimii päätoimisena äidinkielen tuntiopettajana Riveriassa (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä) ja eRiveriassa. Hän on Äidinkielen opettajain liiton ammatillisen työryhmän ja neuvottelukunnan jäsen sekä Pohjois-Karjalan äidinkielen opettajat ry:n puheenjohtaja.

Lisää aiheesta

Jänis, K. 2018: Ensi kokemuksia verkko-opetuksesta. Teoksessa Anne Mäntynen & Jonna Riikonen (toim.) *Kirjoittamisen käännteitä. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja*, 37–43. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.

Valo, M. 29.3.2016: Verkko-opetus ei ole säästökeino [blogikirjoitus].

<https://blogi.professoriliitto.fi/maarit-valo/verkko-opetus-ei-ole-saastokeino/>

(<https://blogi.professoriliitto.fi/maarit-valo/verkko-opetus-ei-ole-saastokeino/>) Viitattu 7.2.2019.

Artikkeliin viittaaminen

Jänis, K. (2019). Kieltä ja viestintää opiskellaan yhä enemmän verkossa ammatillisella toisella asteella. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(1). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2019/kielta-ja-viestintaa-opiskellaan-yha-enemman-verkossa-ammattillisella-toisella-asteella> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2019/kielta-ja-viestintaa-opiskellaan-yha-enemman-verkossa-ammattillisella-toisella-asteella>)